

SUMMARY

Andriy Kukurudza

Metropolitan Dionysius (Valedynskyi) and “forgotten” Berne Conference of the commonly recognized Christian in 1926

In the article the features of visit of head of the Orthodox church are considered in Poland of metropolitan Dionisiya on the conference of the world christians in town Bern in 1926 The ineffectual attempts of different christian confessions to come to understanding and making though of some general position are traced.

Keywords: orthodoxy, polemic, clergy, catholicism, protestantism, ekumenizm, church.

Оксана Пасіцька**Товариство українських греко-католицьких
робітниць «Будучність» під покровом
Пречистої Діви Марії
(1929–1939)**

Проаналізовано історію створення та діяльності товариства українських греко-католицьких робітниць «Будучність» під покровом Пречистої Діви Марії у м. Львові, зокрема охарактеризовано основні завдання та напрями діяльності організації, прослідковано її роль у суспільно-політичному житті Галичини.

Ключові слова: «Будучність», греко-католицькі робітниці, Львів.

Починаючи з кінця XIX ст. у Львові спостерігалася чітка тенденція до організаційної єдності українського робітництва. Значні заслуги в об'єднанні львівських робітників-українців належали не лише відомим тогочасним галицьким громадським, політичним, діячам – В. Нагірному, К. Левицькому, Ю. Романчуку, менш відомим діячам націоналістичного підпілля: П. Музиці, Ю. Петренку, С. Ніклевичу, а й церковним персоналіям, зокрема о. Є. Гузару, митрополиту А. Шептицькому. Ці постаті ставили перед собою важливе завдання – показати українську організаційну єдність у найбільш важливих сферах життя. Саме вони вважали українське робітництво однією із запорук стабільності, джерелом економічного, соціального, духовного та політичного поступу державної спільноти та усвідомлювали, що однією з причин поразки українських визвольних змагань була недостатня організованість українського урбанізо-

ваного населення. Упродовж кінця XIX – початку XX ст. відомі громадсько-політичні діячі, священнослужителі брали активну участь у створенні, діяльності українських професійних, культурно-освітніх, релігійних, жіночих робітничих товариств, зокрема надавали матеріальну та правову допомогу, поширювали національні ідеї.

Окреслена проблема малодосліджена. Її окремі аспекти розглядаються у контексті значно ширших хронологічних рамок та тем. Зокрема проблемі розвитку жіночого руху на західноукраїнських землях у XIX – першій третині XX ст. присвячена праця О. Маланчук-Рибак. Джерельну основу нашої статті становлять документи Державного архіву Львівської області (ДАЛО), матеріали періодичної преси, спогади відомих громадсько-політичних діячів. Основна мета розвідки – на прикладі товариства «Будучність» (1929–1939) показати роль Української греко-католицької церкви (УГКЦ), зокрема митрополита А. Шептицького, в об'єднанні українських робітниць Львова.

Ще на початку XX ст. вагомим чинником громадсько-політичного, соціально-економічного та культурно-освітнього життя м. Львова був жіночий рух¹. Попри активну діяльність таких українських жіночих організацій, як «Кружок українок» та «Клуб русинок» (з 1909 р. – «Жіноча громада», з 1917 р. – «Союз українок»), «Українська захоронка» та ін.², які поширювали національну свідомість і готували жінок до громадської праці, серед громадянства Львова залишалася актуальною проблема об'єднання українських робітниць на основі соціально-християнської національної ідеології. На початковому рівні вона була розвинена у кількох містах Галичини: Львові, Перемишлі, Тернополі, Дрогобичі, Стрию, Золочеві. Зокрема у Дрогобичі діяло товариство греко-католицьких служниць «під покровом Пресвятої Діви Марії». Завдяки Т. Галущинському згодом засновано товариство греко-католицьких служниць «під покровом св. Йосифа», яке нараховувало 150 осіб. Проте потреба в єдиній жіночій організації, яка стала б своєрідним опікуном українських греко-католицьких робітниць у Львові, залишалася надалі актуальною.

У 1929 р. митрополит А. Шептицький здійснив перші кроки на шляху до реалізації окресленої мети. З листопада 1929 р. з його ініціативи засновано товариство українських греко-католицьких робітниць «Будучність» під покровом Пречистої Діви Марії при церкві

св. Юра у Львові. «Будучність» отримала статус гуманітарно-християнського католицького товариства, яке діяло згідно з нормами Греко-католицької церкви і державних законів. Перші кроки діяльності «Будучності» супроводжувалися активною моральною ідейно-просвітницькою роботою, що сприяло розбудові станового товариства на місцях.

Статут «Будучності» передбачав поширення діяльності товариства на території Львівської Архієпархії в межах Львівського, Тернопільського та Станиславівського воєводств. Товариство займалося морально-релігійним і національним вихованням українських робітниць, покращенням їхнього економічно-суспільного становища, наданням їм матеріальної, моральної та юридичної допомоги. «Будучність» брала активну участь у церковно-релігійному житті, підтримувала між робітницями моральні відносини, охороняла перед деморалізацією, денаціоналізацією, організувала виклади на релігійні, освітні, суспільні, наукові теми, допомагала українським робітницям з працевлаштуванням, а у випадку хвороби, безробіття та набуття похилого віку надавала матеріальну та правову допомогу. Згідно зі статутом 1936 р., сфера діяльності товариства значно розширилася в професійно-допомоговому, культурно-освітньому та релігійному напрямках³.

Членом товариства могла бути працююча жінка греко-католицького віровизнання української національності. Право приймати перших членів та скликати перші збори товариства мав комітет засновників, до якого входили: о. М. Лада, М. Прийма, Т. Войнаровський, о. О. Пясецький, о. В. Томович, О. Ковальський, Є. Тищинська, о. П. Дзедзик, о. Й. Сліпий, о. М. Яцковський⁴.

Упродовж 1929–1939 рр. «Будучністю» керували Є. Тищинська (1929–1933), А. Конрадова (1933–1936) та О. Гординська (1936–1939)⁵. Делегатом Митрополичого Ординаріату до президії товариства був єпископ Н. Будка. Товариство українських робітниць об'єднувало близько 1/10 робітниць-служниць (1000 осіб) від загальної кількості 10 000 осіб⁶. Наприкінці 1938 р. у гуртках товариства було 1 500 членів (домашніх помічниць)⁷.

Товариство «Будучність» складалося з семи відділів, які знаходилися у різних дільницях Львова, а саме при церквах св. Юра, св. Петра і Павла, св. Миколая, Преображення, Василянок, до кожного з яких належав парафіяльний священник⁸. Найчисельнішою та найпрогресивнішою вважалася секція при церкві св. Юра, яка

містила найбільшу кількість членів і мала хорошу матеріальну базу. Кожна із секцій мала своє окреме керівництво (священик, голова і секретарка), яке належало до головної управи, президія якої складалася з дев'яти чоловік. Збори членів «Будучності» відбувалися у приміщенні св. Юра, читальнях «Просвіти». Правові консультації та допомогу у зв'язку із безробіттям українським робітницям надавали у канцелярії, яка знаходилася на пл. Ринок, 10 (2-ий пов.). З 1937 р. віділ товариства знаходився у власному будинку по вул. Яна Собеського, 28 (тепер – вул. Січових Стрільців)⁹.

Кожна із секцій організовувала щонеділі вечірні сходи, які відбувалися або в приміщенні церкви або ж – інших українських установах. На зібраннях представники товариства та запрошені референти читали реферати, обговорювали з робітницями актуальні питання, навчали церковних і народних пісень, проводили курси для неграмотних, влаштовували для українських робітниць святвечори і забави. У травні 1930 р. відбулася популярна академія на честь митрополита А. Шептицького. Щороку у березні секції влаштовували свято на честь Т. Шевченка.

14 грудня 1933 р. товариство організувало в приміщенні Ремісничої палати концерт в честь своєї покровительки Пречистої Діви Марії, в якому брали участь шість секцій товариства з різних дільниць Львова. Чималий інтерес у присутніх викликали пісні у виконанні хору робітниць, організованих при церкві св. Юра та декламація «Три мами» у виконанні робітниці К. Бабухівни. Як правило, святкові концерти закінчувалися національним гімном¹⁰.

У 1934 р. секція товариства «Будучність» Личаківської дільниці організувала концерт у власному приміщенні на вул. Личаківській, 96 під керівництвом голови О. Ріплевої. На урочистостях українські греко-католицькі жінки виголошували реферати про життя та діяльність Т. Шевченка; хор робітниць виступив з народними піснями. Неабияке враження справили декламації, інсценізація з «Великого льоху»: «Три душі». Серед зарошених гостей був присутній голова Народної організації українців м. Львова (НОУЛ), посол С. Біляк, який виголосив кінцеве слово та відзначив активну діяльність українських робітниць, які вміло реалізовували Шевченковий заклик: «Обніміте ж, брати мої, найменшого брата»¹¹.

Опікуючись національним та релігійним вихованням львівських робітниць, товариство влаштовувало виклади з різних галузей знань, зокрема на релігійну («Пречиста Діва зразком жінки»,

«Св. Йосафат», «Ювілей папи Пія XI», «Ювілей митрополита Шептицького»), історичну («Найважливіші постаті в історії України», «Жанна Д'Арк»), суспільну («Якою повинна бути зразкова робітниця», «Хто ми є», «Значення економії в житті одиниці», «Обов'язки кожного українця супроти рідної мови»), літературну («М. Шашкевич», «Т. Шевченко», «О. Кобилянська», «Леся Українка», «Про українську пісню»), медичну («Страшні наслідки розпусного життя для жінки») та естетичну («Найзагальніші правила доброї поведінки») тематику¹².

Окрім викладів, які оголошували фахові референти, робітниця товариства «Будучність» організовували курси для неграмотних, вистави, концерти, вечори, реалізуючи таким чином заклик «Обніміте ж, брати мої, найменшого брата»¹³. Робітниця товариства «Будучність» проводили благодійну діяльність, складали пожертви на шпиталь ім. митрополита А. Шептицького, «Рідну Школу», «Просвіту»¹⁴.

У своїй діяльності товариство не отримувало допомоги від державних установ. Більше того, «Будучність» зазнавала переслідувань та обшуків польської поліції. Поліцейські зауважували, що у товаристві згуртовувалися національно-свідомі львівські робітниця, а мета, записана у статуті товариства – тільки формальна. На їх думку, основне завдання організації полягало в об'єднанні українських греко-католицьких робітниць, звільненні їх від комуністичних впливів та виховуванні в націоналістичному дусі. Особливу увагу поліція звертала на те, що у діяльності товариства брали участь студенти «Обнови» та члени Української військової організації (УВО), Організації українських націоналістів (ОУН), які допомагали у створенні бібліотеки, хору, організації концертів, вистав, читали реферати та вели антипольську пропаганду. Поліція піддавала критиці популяризацію членами «Будучності» українських національних свят, ідеї незалежної України, співання стрілецьких пісень, оголошення національно-усвідомлених рефератів на теми: «Хто ми?», «На чий землі живемо?»¹⁵.

Отже, в об'єднанні українських робітниць міжвоєнного Львова вагому роль відіграв митрополит А. Шептицький, з ініціативи та підтримки якого було створене та розвивалося товариство «Будучність». Товариство греко-католицьких робітниць проводило діяльність у морально-релігійному, культурно-освітньому, організаційному, допомоговому напрямках та сприяло зростанню громад-

ської, національної свідомості серед українського населення Львова та його околиць. Попри несприятливу суспільно-політичну та економічну ситуацію, товариство греко-католицьких робітниць зуміло не тільки відстояти своє право на існування як окремої станової організації українських робітниць, але й розширити та удосконалити структуру діяльності у різних дільницях Львова.

¹Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ – першої третини ХХ ст.: типологія та європейський культурно-освітній контекст / Оксана Маланчук-Рибак. – Чернівці: Книги-ХІХ, 2006. – С. 392.

²Мета. – 1908. – 1 квітня. – С. 6; 23–31.

³Статут товариства греко-католицьких робітниць «Будучність» під покровом Пречистої Діви Марії. – Львів: накладом товариства, 1936. – С. 3–6.

⁴Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 1. – Оп. 54. – Спр. 2385. Українське товариство греко-католицьких робітниць «Будучність» у Львові. Арк. 5–6; Статут товариства греко-католицьких робітниць «Будучність» під покровом Пречистої Діви Марії. Львів: Неділя, 1929. – С. 5–12.

⁵ДАЛО. – Ф. 110. – Оп. 1. – Спр. 775. Товариство греко-католицьких робітниць «Будучність» у Львові. – Арк. 3, 18–20, 58.

⁶Діло. – 1931. – 31 березня. – С. 4.

⁷Гомін краю. – 1938. – 1 січня. – С.4.

⁸Діло. – 1930. – 4 лютого. С. 1–2.

⁹Гомін краю. – 1938. – 15 січня. – С. 7.

¹⁰Діло. – 1934. – 7 травня. – С. 5.

¹¹Там само.

¹²Діло. – 1931. – 31 березня. – С. 4.

¹³Діло. – 1934. – 7 травня. – С. 5; Діло. – 1933. – 14 грудня. – С. 5.

¹⁴Діло. – 1931. – 2 квітня. – С. 4–5.

¹⁵ДАЛО. – Ф. 108. – Оп. 1. – Спр. 446. Информация Львовского воеводского и поветового управления государственной полиции об организации и деятельности в 1930 г. украинского националистического христианского товарищества «Будущность», руководимой митрополитом Шептицким. – Арк. 1–8; Книш З. Далекий приціл. Українська Військова Організація в 1927–1929 роках / Зиновій Книш. – Торонто: Срібна Сурма, 1967. – С. 81.

SUMMARY

Oksana Pasitska

The Association of the Ukrainian Greek Catholic workers «Future» under the assistance of the St. Maria (1929-1939)

Analyzed the history of establishment and activity of the Association of the Ukrainian Greek Catholic workers «Future» assisted by the St. Maria in Lviv. It particularly described the main tasks and activities of the organization, re-traced it's role in the political life of Galicia.

Keywords: «Future» Greek-Catholic workers, Lviv.